

Magic blocks. Dezastre, oportunități, idei

Un oraș mare plin de blocuri de beton. Oamenii le numesc cutii sau uneori cutii de chibrituri. Cutii pentru aproape 2 milioane de locuitori.

Majoritatea acestor blocuri pun acum mai mult ca oricând problema identității pe care o oferă: te întrebă firească dacă sunt sau nu parte a orașului, dacă oamenii le simt ca oraș sau nu.

Un background ca un film mut și alb-negru, blocurile și străzile Bucureștiului comunist au un umor și o anume nostalgie rezultate din contraste, din urâtenia brută și decăderea construcțiilor amestecate cu operațiile vernaculare specifice mai degrabă unui sat, din suprapunerea unei arhitecturi serializate și industrializate cu decoruri și accesorii personale, din mașinile scumpe și abandonul celor vechi, din mixajul social, neschimbat în prea mare proporție de aproape 40 de ani.

Un ochi atent ar putea extrage cu precizie ceva ce e aproape invizibil, și mai ales neluat în seamă, o anumită frenzie și energie care stau înlăuntrul, dar și în preajma acestor cutii-blocuri magice, ceva ce seamănă cu normalitatea, dar și cu dezastrul în aceeași măsură. Pe de o parte dinamica socială, diversitatea, mixajul, densitatea care asigură un bun mers înainte; pe de altă parte un Babel al comunicării problemelor și al lipsei de reguli. Nu există o coordonare a mișcărilor între autorități, locatari sau profesioniști. Problema e atât de mare încât pare greu să vorbești la unison despre ea, sau să ajungi la un fel de consens.

Magic blocks. Disasters, opportunities, ideas

There is the big city filled with concrete blocks. People call them boxes, very often matchboxes. There are boxes for 2 million dwellers.

Most of these blocks of flats present now more than ever an identity problem: you have to ask yourself if they are or not really a part of the city, if people perceive them as urban or not.

Looking very much like a background for a white and black, mute movie, Bucharest's communist streets and blocks are humorous and nostalgic, which results from contrasts, raw ugliness and the decayed buildings jumbled with vernacular operations specific rather to a village than a city, mixing serial and industrialized architectures with personal décor and accessories, posh cars along with derelict ones, and finally showing the same social mixture that has not changed for forty years.

At a sharp glance, you could extract that thing that is almost invisible, something that you might overlook as well – that frenzy and vigor dwelling inside and outside this boxes – magic blocks, something quite close to both normalcy and disaster. On the one hand, there is the social dynamics, that diversity, mixture, density ensuring its march forward, while on the other hands, there is this Babel of communication of problems, of lack of rules. There seems to be no coordination among authorities, tenants, or professionals. Here is a big problem, it is so big that is almost impossible to discuss it in unison, or reach consensus.

Prin acest proiect, nu încercăm o analiză exhaustivă a cartierelor de blocuri și nici nu pretendem că oferim soluții-minune. Ne propunem să stabilim niște caracteristici esențiale, să decupăm câteva situații paradigmatică și să desenăm niște scheme de luat în calcul pentru strategii viitoare.

Am încercat să privim lucrurile de la un nivel global, să înțelegem care sunt resursele economice, sociale și culturale care pot să ajute la transformarea acestor locuri. Prin cele trei studii de caz am vrut să verificăm că aceste principii chiar se pot aplica, propunând rezolvări ale unor situații reprezentative pentru București.

Ne-am dori ca aceste idei să ajute la construirea unei perspective mult mai largi în care accentul să se mute de la stricta reabilitare tehnică la o regenerare urbană.

DESPRE PROIECT

De ce cartierele de blocuri din perioada socialistă?

► **Fiindcă**, deși peste 70 % dintre bucureșteni locuiesc în ele, sunt aproape invizibile în discursul public.

► **Fiindcă** se află într-un proces de deteriorare tehnică (starea clădirilor) și socială (populație din ce în ce mai săracă în cele din afara centrului) și fiindcă majoritatea lumii nu și-a dat încă seama de acest lucru.

► **Fiindcă** acțiunile asupra lor (proprietari, autorități) sunt parțiale și necoordonate și nu există încă strategii globale.

► **Fiindcă** aceste cartiere nu reprezintă doar probleme, ci și un potențial urban remarcabil.

We don't try to realize to this project a complete analysis of these structures, nor do we try to offer a set of miracle solutions. Our goal is to find some paradigmatic cases and draw up some schemes to be considered in the future strategies.

We tried to look at things on a global level, to understand which are the economical, social and cultural resources that may help transform these places. Through the three case studies (solutions for for situations quite typical for Bucharest) we wanted to check that these principles really can apply.

We wish they would help us build a more comprehensive perspective that would shift the emphasis from the strictly technical rehabilitation to urban regeneration.

ABOUT THE PROJECT

Why socialist apartment block neighbourhoods?

► **Because** although over 70 % of Bucharest's population lives in them, they are almost absent from public discourse.

► **Because** they are going through a process of deterioration which touches both technical (building status) and social aspects (increasingly poorer inhabitants in less central areas) and most people seem to ignore this.

► **Because** either owners or authorities subject them to partial and non-coordinated interventions and as yet there is no global strategy to approach them.

► **Because** these neighbourhoods are not only problem generators, they also have great urban potential.

DE LA CE PRINCIPII PORNIM

► Reabilitarea este o problemă socială, economică, arhitecturală și urbanistică, și nu doar tehnică.

► Locuirea nu înseamnă doar clădiri, ci și spațiul aferent acestora. Locuirea colectivă presupune nu doar construcții și terenuri, ci folosire, identitate, reguli și negocierea diferitelor interese.

► Spațiul public trebuie văzut nu doar ca o categorie legală și administrativă, ci drept un loc al comunității.

CADRUL PROIECTULUI ȘI ETAPE

Încercăm să oferim idei și principii care să fie folosite în strategii de reabilitare a acestui fond de locuințe. Ne-am concentrat asupra Bucureștiului, fiindcă este exemplul cel mai reprezentativ, însă rezultatele vizează atât România, cât și întreaga zonă cunoscută la un moment dat drept „Europa de est”.

► **Etapa 1.** Start (la începutul lui 2009): Un workshop în București, definind temele și ideile principale.

► **Etapa 2.** Produs și prezentare: Pregătirea acestei publicații, a unei expoziții la AedesLand în Berlin, a unei expoziții, conferințe și discuții publice la București și a unei sinteze integrate în expoziția itinerantă „Balcanology”, Viena.

► **Etapa 3.** Dezvoltare și aplicare: integrarea rezultatelor în programe reale, dezvoltarea de strategii, inițierea unor proiecte-pilot.

WHERE DO WE START: THE PRINCIPLES

► Rehabilitation is a social as much as an economic, architectural and urban process, hardly just a technical one.

► Dwelling is not limited exclusively to buildings, it also implies the space around them.

► Collective dwelling essentially implies the negotiation of various interests.

► Public space should not be perceived as a mere legal and administrative category; every community should have a right to public space.

PROJECT FRAME AND STAGES

We bring forth ideas and principles which could be used in rehabilitation strategies that address this housing stock. We focused on Bucharest as the most representative example; results however can easily be extrapolated to cover all of Romania and the former (political) Eastern Europe.

► **Stage 1.** Start: Workshop in Bucharest to define topical themes and ideas

► **Stage 2.** Product and presentation: Preparation of this publication; exhibition at AedesLand in Berlin; exhibition and public debate in Bucharest, followed by an integration of this material in the 'Balkanology' exhibition in Vienna.

► **Stage 3.** Development and implementation: integration of results in real-life programmes; strategy development; pilot project initiation

SEE! Archis Interventions în Sud-Estul Europei

Archis Interventions, o organizație non-profit înființată de Archis (cunoscută de asemenea și prin intermediul revistei Volume), și-a stabilit ca obiectiv să sprijine orașele prin idei și concepte menite să revitalizeze spațiul public și să restabilească încrederea în dialogul public. În acest proces partenerii locali au rolul hotărâtor, ei fiind cei care dau impulsul necesar intervenției asupra dezvoltării orașului lor. Archis Interventions susține proiectele inițiate independent sau de către organizații de arhitecți, designeri, sociologi, artiști etc, care se preocupă de problemele de dezvoltare urbană și intenționează să propună și să pună în practică soluții pozitive în orașele în care locuiesc.

Activitățile organizației Archis Interventions au evoluat din seria de „RSVP Events”, pe care Archis a desfășurat-o la nivel mondial începând cu 2004.¹ Pentru revista internațională în limba engleză Archis/Volume acest pas a însemnat activarea rețelei de cititori și abonați, inițierea în cadrul acesteia a unui dialog la nivel local care să permită schimbul de idei. Au avut loc întâlniri inspirate, s-au dezbătut teme și probleme locale, s-au creat noi rețele. Așa s-a născut ideea „Archis Interventions” – concretizată prin înființarea unei filiale locale (Archis Interventions/Prishtina) de către autor împreună cu colegi din Kosovo. Un alt rezultat palpabil al primei faze fost sprijinul acordat de către membrii olandezi unui grup de inițiativă libanez din Beirut,

1. RSVP: Répondez s'il vous plaît – Vă rugăm să confirmați. Informațiile referitoare la seria de evenimente „Archis RSVP Events” sunt arhivate în pagina de web www.archis.org

SEE! Archis Interventions in South Eastern Europe

The aim of Archis Interventions, a non-governmental, non-profit offshoot of Archis (also known as the publisher of Volume magazine), is to support cities by supplying ideas and concepts that will help to revitalize the public space and renew faith in public dialogue. Local partners play the main roles in the process, since they are the ones requesting intervention in the development of their city. Archis Interventions supports projects coordinated by independent initiatives and organizations made up of architects, planners, sociologists, artists, and others who deal with the problems of urban development and want to be a positive influence on their cities.

Archis Interventions' activities stem from the RSVP Events that Archis has been producing around the world since 2004.¹ For the international, English-language magazine Archis/Volume, it was a step toward activating its network of readers and subscribers; Volume began publishing dialogues conducted with members of this network in their various localities, in order to achieve an exchange of ideas. These meetings were full of inspiration: a theme was discussed, local problems were examined, and new networks were created. This led to the idea for Archis Interventions, which began with the founding of a local branch in Kosovo (Archis Interventions/Prishtina), carried out by the author and his Kosovan colleagues. The

1. RSVP: Répondez s'il vous plaît – Um Antwort wird gebeten. The Archis RSVP Events are documented on the web site www.archis.org.

Rețeaua Archis SEE în 2008 (Swiss Architecture Museum expoziția „Balkanology. Arhitectură nouă și fenomene urbane în Europa de sud-est”) The Archis SEE network in 2008 (Swiss Architecture Museum, exhibition „Balkanology. New Architecture and Urban Phenomens in South Eastern Europe”)

cu sprijinul unui grup de inițiativă libanez. Aceste două eforturi de cooperare au dus începând cu 2005 la un prim set de proiecte, punând astfel piatra de temelie pentru o colaborare pe termen lung.²

Pornind de aici activitățile organizației Archis Interventions s-au extins în Europa de Sud-Est. În colaborare cu Srdjan Jovanović Weiss, autorul a început în 2008 dezvoltarea unei rețele de grupuri independente de inițiativă urbană, mai întâi în statele din fosta Iugoslavie și în Albania, acțiune extinsă începând cu 2009 în Bulgaria și România.³ Aceste țări aveau în comun depășirea unei etape de transformare, trecerea de la economia centralizată la cea de piață ulterior prăbușirii sistemelor socialiste, în contextul globalizării economice și al efectelor mondiale ale capitalului financiar.

2. Informații se găsesc la www.archis.org. Informații referitoare la proiectul din Prishtina se găsesc în: Kai Vöckler, Prishtina is Everywhere. Turbo Urbanism: the Aftermath of a Crisis. Archis: Amsterdam, 2008.

3. A se vedea www.seenetwork.org. Archis Interventions în Europa de sud est este sprijinită de către ERSTE Foundation.

other half of this early phase involved Dutch members of Archis supporting a Lebanese initiative in their intervention in Beirut; these two cooperative efforts led to the first projects being developed in 2005, which laid the foundation for a long-term cooperation.²

With this background, Archis Interventions began broadening activities throughout South Eastern Europe. In collaboration with Srdjan Jovanović Weiss, the author started building a network of independent urban initiatives and organizations in 2008, beginning in Albania and the countries that used to comprise Yugoslavia, and then expanding to Bulgaria and Romania in 2009.³ One thing that all of these countries had in common was that, after the collapse of the socialist systems, they had undergone a phase in which they transformed from planned economies to market economies. This phase

2. Documented on www.archis.org. For more on the project in Prishtina, see: Kai Vöckler, Prishtina is Everywhere. Turbo Urbanism: the Aftermath of a Crisis, Amsterdam: Archis, 2008.

3. See www.seenetwork.org. Archis Interventions in South Eastern Europe is supported by ERSTE Foundation.

Evident, efectele la nivelul vieții cotidiene și al dezvoltării urbane au fost dramatice.⁴ Paradigma acestor schimbări social-politice s-a impus alături de procesul de democratizare, de privatizare rapidă și de liberalizare a pieței. Acest lucru a avut drept urmare incapacitatea de autoreglementare a statului național. În special încrederea excesivă în puterea pieței a dus la ignorarea unor factori diferiți de cei economici, dar care sunt la fel de importanți pentru o comunitate eficientă. Aceasta a dus la un "turbo-urbanism": o de-formalizare a spațiului urban ca urmare a dezlănțuirii capitalismului de tip neoliberal, cu toate manifestările adiacente. Orașele au fost înecate de boom-ul construcțiilor noi și de cartierele rezidențiale construite în cadrul unor proiecte îndoielnice de investiții în centrele vechi ale orașelor sau de către nenumărați proprietari privați la periferia orașelor pe terenuri cu un titlu de proprietate neclară. Caracteristică este slaba capacitate de control a statului asupra acestor procese, uneori dusă până la forma extremă de renunțare totală la aplicarea reglementărilor. Ca și în alte țări est-europene (cu excepția Germaniei estice), construcțiile colective au fost privatizate, iar proprietarii de locuințe au fost lăsați în cea mai mare parte să se descurce pe cont propriu. Statul și-a abandonat rapid responsabilitățile sale sociale. Peste această tendință s-au suprapus eforturile de integrare ale Uniunii Europene, precum și perspectiva de acceptare ca membru al UE

4. Aici se adaugă și efectele războaielor din anii 1990, soldate cu dizolvarea Iugoslaviei și cu conflicte politice, dintre care unele nesoluționate nici în prezent, sau efectele prăbușirii statului albanez ca urmare a colapsului jocurilor piramidale din anul 1997. În contextul unui control deficitar al statului, acestea au dus la o catastrofă financiară devastatoare mai ales pentru investitorii mici, au declanșat emigrarea în masă, și au făcut necesară intervenția trupelor internaționale.

took place under conditions dictated by a globalized economy and the financial capital coming from around the world. Of course, it had a dramatic effect on everyday life and development in the cities.⁴ Besides democratization, the paradigm for this socio-political transformation involved the speediest possible privatization and liberalization of the market. In most cases, the result was a weakening of the state's ability to regulate and oversee the market. In particular, an overly confident belief in market forces ignored the non-economic factors that are just as important to a functioning community. This led to "turbo urbanism," the de-formalization of urban space that results from unfettered neo-liberal capitalism and all of its concomitant phenomena. Cities were overwhelmed by new construction booms, ranging from questionable investment projects in downtown areas to the large quantity of informal, private housing developments, generally on the urban periphery. Characteristically, these booms occurred with weak city oversight, or even an outright lack of regulation. Even in the case of "collective buildings," community property was privatized—something that was happening almost everywhere else in Eastern Europe—and the new owners were mostly left to fend for themselves. Governments quickly unburdened themselves of their social responsibilities. On top of this development came the EU integration attempts, with some countries aiming to join,

4. In addition, there were the wars in the 1990s that came with the break-up of Yugoslavia; these unleashed political conflicts, some of which remain unresolved to this day. Another example is the almost total collapse of Albania after the implosion of the "pyramid schemes" in 1997; the lack of government oversight had catastrophic financial consequences, mostly for small investors; it also led to mass emigration.

(fapt realizat în cazul Sloveniei, Bulgariei și României). Principiul central al acordurilor de integrare este libera circulație, mobilitatea nelimitată a oamenilor, mărfurilor, capitalului și serviciilor, ceea ce a dus la noi raporturi între conceptul de mobilitate și cel de dezvoltare urbană, ale căror efecte nu sunt încă suficient analizate (efectul migrării de mari proporții a forței de muncă – în unele țări până la o treime din populație investește în locuințe pentru familie, dar nu locuiește în ele).

Odată cu transformarea post-socialistă a avut loc și o modificare radicală a formelor de guvernământ și implicit a planificării centralizate. Nu mai există statul ierarhic, centralizat, care să formeze nucleul politic menit să conducă dezvoltarea în direcția dată de o planificare generală centrală. Acest lucru a fost înlocuit cu acțiuni diferențiate ale statului pe diferite niveluri, iar în procesele decizionale și de implementare sunt implicați din ce în ce mai mult alți actanți decât statul. „Buna guvernare” („good governance”) este un concept care vrea să însemne suma tuturor căilor posibile prin care instituțiile și organizațiile oficiale și cele private își reglează interesele și își soluționează problemele pentru a ajunge la reconciliere și cooperare. În acest ansamblu un factor de luat în seamă sunt raporturile de putere dintre actanți – mai ales în cazul implicării actanților din economie în parteneriate public-private care de multe ori se sustrag controalelor oficiale.

Ca membri ai unor discipline care organizează spațiul, arhitecții și urbanistii mai au perspective a fi luați în seamă doar dacă sunt priviți ca făcând parte din această politică amplă a „bunei guvernări”. În această accepțiune, ei produc noi strategii de planificare care răspund unor contexte sociale

as Slovenia, Bulgaria, and Romania eventually did. At the core of the integration agreements is the unrestrained mobility of people, goods, capital, and services—a freedom that has led to completely new conditions for mobility and urban development. The effects of this have not been sufficiently analyzed: for instance, there are high numbers of migrant workers—up to one-third of the population in some countries—who invest in houses for their families, but do not themselves live there.

Along with the post-socialist transformation has come a profound change in government and thus, in planning. No longer is the hierarchical, centralist state at the center of policy-making, guiding development with comprehensive planning. Instead, when it comes to space and land, government action can be distinguished at a variety of different levels. Increasing numbers of non-government participants are active in decision-making and implementation processes. "Good governance" is defined as the sum of all possible ways in which public and private institutions and organizations regulate their common business through a continual process, in order to balance diverging interests and allow for cooperation. In this structure, however, power relations have an impact, and they have to be taken into consideration, especially when it comes to including business people from public-private partnerships, as they often withdraw from, or seek to avoid, government or public control.

As members of disciplines that design space, architects, and urban planners have only one perspective when they are regarded as part of this integrative policy, or governance. They develop new planning strategies that belong in a variety of social contexts and at the same time, they prepare new contexts

diferite și care, în același timp, pregătesc contexte noi pentru părțile cele mai active ale societății.⁵ În acest sens planificarea trebuie să fie ușor de comunicat, dat fiind că actanții pot fi mobilizați doar prin dialog. În noua structură a „bunei guvernări”, procesele de proiectare sunt realizate după modelul „advocacy planning”, prin care sunt reprezentate și interesele celor excluși din procesele de luare a deciziilor și utilizează strategii de tip „empowerment”, pentru a facilita sau influența dezvoltarea. În ansamblul politicilor formulate la nivel internațional, dublate de nenumărate conflicte care se lasă simțite și la nivelul administrațiilor locale, și în contextul dezvoltării globale a pieței și a societății civile (în mare parte transnațională, dat fiind fenomenul de migrație masivă) modelul „advocacy planning” poate susține noi forme de cooperare și comunicare în procesul de proiectare, prin care sunt favorizate mai ales capacitățile sociale deficitare ale societății civile. Poziționarea în acest ansamblu este hotărâtoare. O intervenție care se vrea de succes trebuie să asigure dezvoltarea relațiilor cu ambele părți, atât cu instituțiile statului, cât și cu societatea civilă. Rolul decisiv îl au grupurile de inițiativă non-guvernamentale și non-profit formate din profesioniști care își pun la dispoziție cunostințele de specialitate, și cărora le revin responsabilități de inițiatori și uneori de mediatori.

ARCHIS INTERVENTIONS LA BUCUREȘTI

Pe această direcție se înscrie și proiectul Archis Interventions de la București. În 2009 a fost pusă în discuție de către diverse organizații și grupuri de inițiativă o

5. Vezi Nikolaus Kuhnert, Anh-Linh Ngo, „Governance”, în: archplus 173/Mai 2005.

for those active in society.⁵ In this sense, planning has to be communicative, because participants can only be mobilized through structured dialogue. In the new “governance” structure, planning is “advocacy planning,” which represents the interests of those excluded from the planning and decision-making processes, and uses empowerment strategies in order to facilitate or influence development. In the conflicted bundle of internationally formulated politics (which impacts the structure of local administrations), a globalized market, and a civil society (portions of which are trans-nationalized, thanks to high emigration numbers), advocacy planning can develop new forms of cooperative and communicative planning, which can provide special support to the mostly weak forces of the civil sector. Thus, positioning within this structure is of crucial significance, because if an intervention is to succeed, then it has to develop relationships with both the government institutions and the civil sector. The independent, non-governmental, non-commercial initiatives formed by professionals play an important part here. Professionals not only bring their expertise to the table, but they frequently also play the roles of both initiator and mediator.

ARCHIS INTERVENTIONS IN BUCHAREST

Here is where the Archis Interventions project in Bucharest begins. In 2009 a variety of initiatives and organizations started discussing a central problem in Bucharest's development: privatization of the old “collective buildings” had resulted in administration problems for commonly held property. Property owners were plagued

5. See Nikolaus Kuhnert, Anh-Linh Ngo, “Governance,” in: archplus 173, May 2005.

serie de probleme centrale ale dezvoltării Bucureștiului apărute ca urmare a privatizării vechilor clădiri colective: problema administrării proprietății comune de către proprietarii locuințelor, neclaritatea în ce privește responsabilitățile în procesul de reabilitare a construcțiilor și lipsa de înțelegere a proprietarilor față de necesitatea de a întreține în bune condiții nu doar propria locuință, ci clădirea în ansamblul ei, pentru a-i conserva valoarea. Se adaugă și o puternică influență exercitată de factori de ordin superior asupra prețului pe piață al locuințelor, cum ar fi accesul la mijloacele de transport sau situarea în diverse zone ale orașului. De preț depind și posibilele credite care ar trebui contractate în vederea reabilitării. Modalitățile de negociere între proprietarii aceluiași imobil sunt în cea mai mare parte lipsite de eficiență atunci când aceștia au interese diferite. Dincolo de asta responsabilitatea în ce privește spațiul public, care este în proprietatea statului, rămâne o problemă nerezolvată. Și nu în ultimul rând, opțiunile în ce privește configurarea spațiului arhitectural sunt puțin studiate. Sistematizarea și înțelegerea acestui cumul de probleme, precum și elaborarea unor posibile soluții a fost primul pas făcut. Nu se poate ignora faptul că nu există, mai ales de partea celor afectați, o conștiință publică în ce privește efectele pe termen lung ale neglijării aspectelor menționate mai sus. Prin urmare publicațiile, expozițiile, discuțiile publice și acțiunile locale sunt o parte importantă a unei intervenții de succes; ele atrag atenția atât actanților cu putere de decizie din politică și administrație, cât și proprietarilor privați și organizațiilor care le reprezintă interesele. Acesta este începutul discuției despre perspectivele de viitor ale unei părți uriașe din oraș, dar și ale oamenilor care locuiesc aici.

by difficulties with the unclear allocation of responsibility when it came to renovation, or with other owners, who often did not understand the necessity of maintaining not only their own property, but also the building itself, in order to prevent the entire property from losing its value. In addition, the situation was strongly influenced by overriding factors, such as traffic and roads, or the building's location in the city, which affected the market value of the property, which in turn affected owners' ability to obtain loans for renovation projects. In the same vein, property owners in a single building, who might have different interests, do not have good guidelines for negotiating with each other. Additionally, the question of who is responsible for the public space owned by the city remains unsettled. And last, but not least, almost nobody is familiar with the different possible ways of maintaining a building of good architectural design. The first step was to systemize this tangle of problems and make them understandable, and then to develop some possible solutions. However, it is also clear that the public—especially those directly affected—is not yet sufficiently aware of the further problems that will develop if the current problems are neglected. Therefore, publications, exhibitions, public discussions, and local activity are an important part of a publically effective intervention, so that more attention is gained from responsible decision-makers in government, from private property owners, and from those who represent their interests. This is just the start of an exploration of future prospects for a section of the city whose size alone makes it impossible to conceive of the city without it, as well as for the people who live here.